

PROJEKT TRIQUETRA, CZYLI O TYM, JAK CHRONIĆ „DRUGI BISKUPIN” I INNE STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE ZAGROŻONE SKUTKAMI ZMIAN KLIMATYCZNYCH

Posted on 28 grudnia 2023

Narodowy Instytut Dziedzictwa, wraz z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i 19 europejskimi partnerami wspólnie realizują projekt TRIQUETRA. *Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening Cultural Heritage*. Jego celem jest wypracowanie narzędzi do oceny i minimalizowania zagrożeń związanych ze skutkami zmian klimatycznych, które mogą mieć negatywny wpływ na dziedzictwo kulturowe.

Możliwe rozwiązania testowane są na ośmiu pilotażowych stanowiskach archeologicznych. Jedno z nich znajduje się na terenie Polski, w Smuszewie (gm. Damasławek, częściowo również w gm. Gołańcz, woj. wielkopolskie), na wschodnim brzegu Jeziora Czeszewskiego. Są to relikty osady obronnej, związanej, podobnie jak osada w nieodległym Biskupinie, z ludnością kultury łużyckiej. Na tym jednak podobieństwa się nie kończą. Dzięki analizom dendrochronologicznym prób drewna z zabytkowych konstrukcji w Smuszewie, przeprowadzonym w 2008 roku przez Instytut Archeologii UMK w Toruniu wiemy, że osady te funkcjonowały w podobnym czasie, w drugiej połowie 8 wieku p.n.e. Z kolei dzięki nieinwazyjnym pomiarom geomagnetycznym, realizowanym w Smuszewie w latach 2005 (A. Harding, W. Rączkowski) oraz w 2010 (H. Becker, T. Herbich), uzyskano obraz pozwalający na stwierdzenie, że osada, podobnie jak ta w Biskupinie, była regularnie zabudowana. Zachowały się przyziemne partie drewnianych domostw, w tym podłogi układane z belek na warstwie faszyny i kamienne paleniska. Domy usytuowane w rzędach, przylegały do siebie. Pomiędzy rzędami chat znajdowały się ulice z poprzecznie ułożonych belek, również wzmocnione faszyną, izolującą od bagiennego podłoża.

Choć osada położona była w miejscu z natury obronnym, wokół zabudowań wzniesiony był drewniano-ziemny wał, który dodatkowo chronił mieszkańców i ich mienie. Po jego wewnętrznej stronie biegła dookolna ulica, wyłożona drewnem. O fenomenalnym stanie zachowania drewnianych konstrukcji, wyjątkowym w skali Polski, przekonali się badacze z Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, prowadząc prace wykopaliskowe w latach 1959-1966 pod kierownictwem Dobromira Durczewskiego. Dotyczy to również fragmentów falochronu oraz pomostów. Badania objęły swym zasięgiem stosunkowo niewielką część stanowiska. Większość drewnianych konstrukcji pozostaje nadal pod ziemią i pod wodą. Dzięki temu mają szansę na zachowanie dla przyszłych pokoleń badaczy, którzy będą dysponować jeszcze lepszymi narzędziami poznawczymi, ale przede wszystkim dla lokalnej społeczności, jako autentyczne dziedzictwo. Drewno archeologiczne jest jednak niezwykle delikatne. Zmiany warunków wilgotności, spowodowane przez zjawiska będące skutkami zmian klimatycznych, a także działalność człowieka, mogą doprowadzić do całkowitego rozkładu konstrukcji, które przetrwały ponad 2700 lat. Dlatego tak ważne jest znalezienie sposobów na monitorowanie i przeciwdziałanie takim zagrożeniom.

Prace wykopaliskowe prowadzone w latach 60. XX wieku spotykały się z dużym zainteresowaniem mieszkańców okolicznych miejscowości. Wskreszenie tego zainteresowania, budowanie zaangażowania społecznego i kształtowanie poczucia identyfikacji lokalnych społeczności z dziedzictwem archeologicznym regionu postrzegamy jako niezwykle ważne. Z tym też wiążą się zadania NID w projekcie TRIQUETRA. W tej sprawie pracownicy Instytutu oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu spotkali się z Burmistrzem Miasta i Gminy Gołańcz, panem Mieczysławem Durskim oraz Wójtem Gminy Damasławek, panem Cyprianem Wieczorkiem. Zadeklarowane wsparcie wyrażone przez przedstawicieli lokalnych władz pozwoli na zorganizowanie wielu aktywności o tematyce archeologicznej dla mieszkańców regionu i upowszechnianie wiedzy na temat osady obronnej w Smuszewie.

W naszych działaniach w ramach TRIQUETRA wspiera nas także Muzeum Archeologiczne w Biskupinie, którego pracownicy mają ogromne doświadczenie w konserwacji drewna oraz w monitorowaniu i przeciwdziałaniu zagrożeniom dla konstrukcji drewnianych na stanowisku archeologicznym. Działalność Muzeum w tym zakresie przedstawili podczas spotkania w Biskupinie Dyrektor MAB, dr Henryk P. Dąbrowski oraz kierownik Działu konserwacji muzealiów, pan Mariusz Fajfer.

Wierzymy, że zintegrowane działania podejmowane zarówno na szczeblu lokalnym, jak i międzynarodowym, przyczynią się do ochrony dziedzictwa archeologicznego w obliczu zagrożeń związanych ze skutkami zmian klimatycznych.

Spotkanie polskich partnerów projektu TRIQUETRA z p. Mieczysławem Durskim, Burmistrzem Miasta i Gminy Gołańcz, fot. Urząd Miasta i Gminy Gołańcz

Spotkanie polskich partnerów projektu TRIQUETRA z p. Cyprianem Wieczorkiem, Wójtem Gminy Damasławek, fot. Gmina Damasławek/ Maria Chojnacka

Spotkanie polskich partnerów projektu TRIQUETRA z Dyrektorem Muzeum Archeologicznego w Biskupinie oraz kierownikiem Działu

Konserwacji Muzealiów MAB,
fot. UAM/ Włodzimierz Rączkowski

Stanowisko w trakcie wykonywania fotografii z powietrza, fot. NID/ Agnieszka Makowska

Relikty osady obronnej w Smuszewie - zdjęcie z powietrza, fot. UAM/ Sławomir Królewicz

Relikty osady obronnej w Smuszewie - na pierwszym planie czytelny mocno zniwelowany wał obronny, za nim majdan, gdzie pod ziemią kryją się pozostałości zabudowy drewnianej,
fot. NID/ Agnieszka Makowska

Drewniane konstrukcje związane z funkcjonowaniem osady w Smuszewie znajdują się również w strefie przybrzeżnej Jeziora Czeszewskiego, fot. NID/ Agnieszka Makowska

Relikty osady obronnej w Smuszewie - pracownicy NID i UAM w trakcie prospekcji powierzchniowej na stanowisku, fot. NID/ Agnieszka Makowska

TRIQUETRA

Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening cultural heritage

Projekt „TRIQUETRA. Toolbox for assessing and mitigating Climate Change risks and natural hazards threatening Cultural Heritage” finansowany jest z unijnego programu Horyzont Europa w zakresie badań i innowacji na podstawie umowy nr 101094818.

Finansowane przez Unię Europejską